

B I B L I O T H E C A
SCRIPTORVM GRAECORVM ET ROMANORVM
T E V B N E R I A N A

THEODORVS II
DVCAS LASCARIS
OPVSCVLA RHETORICA

EDIDIT
ALOYSIUS TARTAGLIA

MONACHII ET LIPSIAE
IN AEDIBVS K. G. SAUR MM

Gedruckt mit Unterstützung der Förderungs-
und Beihilfefonds Wissenschaft der VG WORT GmbH,
Goethestraße 49, 8000 München

Die Deutsche Bibliothek – CIP-Einheitsaufnahme

Theodorus (Imperium Byzantinum, Imperator, II.):
Opuscula rhetorica / Theodorus II. Ducas Lascaris. Ed. Aloysius Tartaglia. –
Monachii ; Lipsiae : Saur, 2000
(Bibliotheca Teubneriana)
ISBN 3-598-71863-2

© 2000 by K. G. Saur Verlag GmbH & Co. KG, München und Leipzig
Part of Reed Elsevier
Printed in Germany

Alle Rechte vorbehalten. All Rights Strictly Reserved.

Jede Art der Vervielfältigung ohne Erlaubnis des Verlages ist unzulässig

Satz: Satzpunkt Leipzig

Druck und Bindung: Druckhaus „Thomas Müntzer“ GmbH, Bad Langensalza

Antonio Garzya
magistro doctissimo atque humanissimo
grato animo hunc dono libellum

HOC VOLVMINE CONTINENTVR

Praefatio	IX
Editionum et commentationum conspectus	XVI
Sigla atque breuiata	XIX

OPVSCVLA RHETORICA

1. Epistula ad Georgium Acropolitam	1
2. In laudem Iohannis Ducae imperatoris	23
3. In laudem urbis Nicaeae	67
4. Oratio funebris in Fridericum II, Germanorum imperatorem	85
5. In laudem Georgii Acropolitae	95
6. Ad amicos qui ipsum hortabantur ut uxorem duceret	109
7. Tractatus ad Georgium Muzalonem de subiec- torum in principem officiis	119
8. Laudatio veris atque venusti viri	141
9. Satyra in paedagogum	153
10. In dissimulatorem quendam	198

INDICES

Index verborum	203
Index nominum et ethnicorum	206
Index locorum in apparatibus exhibitorum	210

PRAEFATIO

Quattuor hinc sunt codices qui opuscula Theodori II Ducae Lascaris rhetorica servaverunt:

Parisinus Suppl. gr. 472, membranaceus, mm. B 277 × 210, ff. 116 (foliorum ordo perturbatus sic restituendus est: 108–116^v. 1–107^v), saeculo XIII^{post med} exaratus¹. continet 1 (ff. 108–116^v). 2 (ff. 1–27^v). 3 (ff. 28–33^v). 4 (ff. 34–42^v). 5 (ff. 42^v–53^v). 6 (ff. 54–61). 7 (ff. 61^v–79^v). 8 (ff. 80–89). 9 (ff. 89^v–107^v). codex quam ceteri antiquior, sed valde lacunosus: nam cum plurima folia e compagine cecidissent, lacunae exstiterunt in 1 (ll. 1–245). 2 (ll. 160–368. 931–990). 3 (ll. 1–224). 9 (ll. 523–1064).

Parisinus gr. 3048, chartaceus, mm. 215 × 150, A ff. I + 115, a. 1486 a Michaele Suliardo exaratus, qui in f. 90^v subscripsit: τῷ συντελεστῇ τῶν καλῶν θ(ε)ῶ χάρις· / θ(εο)ῦ τὸ δῶρον καὶ πόνος Μιχαήλου / Σουλιάρδου, σπεύδοντος ποτὲ παιδεῖαν / καὶ μαθήσει ἔκδοτον φιλοσοφίας· / ὑπάρχω τοιγαροῦν ἐκ χώρας τῶν Ναυπλίων, / χειρὶ γραφηθεῖσα δὲ ἡ παροῦσα νῦν βίβλος, / τῷ ςζδ' ἔτει, ἰνδ. δ', μηνὸς ἰουν(ίου) κζ', ἡμέρα

1 Cf. H. Omont, Inventaire sommaire des manuscrits grecs de la Bibliothèque Nationale, III, Parisii 1888, 266; J. B. Pappadopoulos, Théodore II Lascaris empereur de Nicée, Parisii 1908, XI; Ch. Astruc, La tradition manuscrite des œuvres oratoires profanes de Théodore II Lascaris, Trav. et Mém. 1, 1965, 400–402.

τρίτη, / τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Σαμφῶν τοῦ ξενოდόχου². continet 1 (ff. 1–11^v). 2 (ff. 11^v–31^v). 3 (ff. 31^v–38^v). 4 (ff. 38^v–42^v). 5 (ff. 43–47). 6 (ff. 47^v–51). 7 (ff. 51–60^v). 8 (ff. 61–66). 9 (ff. 66–87^v). 10 (ff. 87^v–90). lacunas ostendit in 9 et 10, spatio vacuo in ff. 85^{r-v} et 89^{r-v} relicto. reliqua folia (94–115), alia manu exarata, theologica nonnulla tradunt.

C Parisinus Suppl. gr. 37, chartaceus, mm. 302 × 215, ff. I + 65, saeculo XVI^{ex} exaratus³. continet 2 (ff. 2–16^v). 3 (ff. 17–22). 4 (ff. 22^v–25^v). 5 (ff. 26–30). 6 (ff. 30^v–33). 7 (ff. 33^v–40). 8 (ff. 40^v–43^v). 9 (ff. 44–59^v). lacunam exhibet in 9, spatio vacuo in ff. 57^v–58 relicto. reliqua folia (60–64), alia manu exarata, <Theodori Prodromi> grammaticam tradunt.

D Scorialensis 243 (Y. I. 4), chartaceus, mm. 355 × 248,

2 Cf. Omont, *Inventaire sommaire*, III, 99–100; Id., *Les manuscrits grecs datés des XVe et XVIe siècles de la Bibliothèque Nationale et des autres bibliothèques de France*, *Rev. des Bibliothèques* 2, 1892, 26; Pappadopoulos, Théodore II Lascaris, X (ubi codex Suppl. gr. 3048 perperam signatur); Astruc, *La tradition manuscrite*, 394–398; M. Vogel – V. Gardthausen, *Die griechischen Schreiber des Mittelalters und der Renaissance*, Lipsiae 1909, phototyp. expr. 1966, 318. de Suliardo cf. etiam G. Patrinelis, *Ἑλληνες κωδικογράφοι τῶν χρόνων τῆς Ἀναγεννήσεως*, *Ἑπερ. τοῦ Μεσ. Ἀρχ.* 8–9, 1958–1959, 108–109; E. Gamillscheg – D. Harlfinger, *Repertorium der griechischen Kopisten 800–1600*, I A, Vindobonae 1981, 155, n. 286; II A, Vindobonae 1989, 148–149, n. 392.

3 Cf. Ch. Astruc et alii, *Catalogue des manuscrits grecs, troisième partie, le Supplément grec*, I 1, Parisiis 1989, 83–86; Pappadopoulos, Théodore II Lascaris, X–XI; Astruc, *La tradition manuscrite*, 402–403.

ff. XI + 315, saeculo XVI^{med} exaratus⁴. miscellaneus, maiore ex parte historicus et rhetoricus. haec opuscula ex ordine continet: 2 (ff. 235–244^v). 3 (ff. 245–248^v). 1 (ff. 249–254^v). 4 (ff. 255–257). 5 (ff. 257–260). 6 (ff. 260–262). 7 (ff. 262–268). 8 (ff. 268–270^v). 9 (ff. 271–282). 10 (ff. 282–284^v). lacunas ostendit in 1. 9. 10, spatio vacuo in ff. 249, 251^{r-v}, 280^v–281, 282^v–284^v relicto.

DE CODICVM COGNATIONE

Omnes codices ab archetypo Ω originem traxisse haemendae communes demonstrant:

- 1,369 τοὺς codd. (deest C): τὸν scripsi.
- 1,416 ἀνταπεκρίθην codd. (deest C): -θης scripsi.
- 2,644 δωρεῖται codd.: δωρεῖσθαι scripsi.
- 3,162 βρῦειν codd. (deest B): βρύει scripsi.
- 4,172 sq. ἐπαίροντες codd.: ἀπ. Dragoumis.
- 5,10.11 φρονοῦν codd.: (τὸ) ... φρονεῖν scripsi.
- 5,217 ἀντὶ τοῦ καὶ τρεῖς ut glossam seclusi.
- 5,298 post ὅτι δὲ lacunam statui.
- 7,119 <καλὸν> inserui.
- 7,382 sq. <τῆς ἀφιλοχρηματίας> temptavi.
- 9,19 λείψεως codd.: λήψεως scripsi.
- 9,232 ποινὰι codd.: φωναὶ scripsi.
- 9,368 κρητίζοντα codd.: κερατίζοντα scripsi.
- 9,612 κατὰ τὸ ut glossam seclusi (deest B).
- 9,977 post ἐμφαίνει lacunam indicant codd. spatio vacuo relicto (deest B).

4 Cf. G. de Andrés, Catálogo de los códices griegos de la Real Biblioteca de El Escorial, II, Matriti 1965, 83–86; Astruc, La tradition manuscrite, 398–400.

Ab archetypo duo rami descendunt, quorum alter ex codicibus **BA** constat, alter ex duobus reliquis. codicum **BA** cognitionem hae communes corruptelae demonstrant:

- 1,377 ὁσμὴν] ὠσμὴν **BA**.
 1,390 δοξάζωνται] δοξάζονται **BA**.
 2,5 προτίθημι] προτίθη μοι **B^{ac} A**.
 2,30 ἀθροίσαντες] ἀθροίσαντες **B^{ac} A**.
 2,117 κημὸν] κυμὸν **B^{ac} A**.
 2,375 ἀμυδρὸς] ἀμυδρῶς **B^{ac} A**.
 2,566 τίς om. **B^{ac}** spatio vacuo trium litterarum relicto ad recipiendam rubricam, **A**.
 2,609 εἶδον] οἶδον **B^{ac} A**.
 2,786 συνεκλάμπει] -πη **B^{ac} A**.
 2,788 σὺ] σοι **BA**.
 5,126 εἰ δὲ] ἰδὲ **BA**.
 5,280 συνήρμοσε] -μωσε **BA**.
 8,159 ὀψιγόνων] ὀπιόνων **BA**.
 9,156 δίκη] δί δίκη **BA**.
 cf. etiam 8,162 καὶ γὰρ fere evan. in **B**, om. **A**.

Corruptelae quae in 2,5.30.117.375.566.609.786 exstiterunt, codicem **A** credibiliter manare indicant a quodam exemplari, quod e codice **B** exscriptum est priusquam emendator quidam suas in **B** conferret curas. attamen cum codex **B** lacunosus sit, codex **A**, qui, quamvis plurimis erroribus scateat, quam ceteri integrior est, omnino negligi non potest.

Quod vero ad codices **CD** attinet, nonnulli errores ex hyparchetypo communi x eos manare demonstrant:

- 2,303 ὃ om. **CD**.
 2,455 ὁ om. **CD**.
 2,555 σωφρονήσας] -νίσας **CD**.
 3,364 ἀλλὰ om. **CD**.
 7,44 ὦ¹ om. **CD**.

- 7,441 φίλω om. CD.
 8,193 ύπνώσσουσι] -ώσουσι CD.
 9,186 σπεύδω] σπένδω CD.

CD non alterum quidem ex altero, sed ambos ex hyparchetypo inter se diversos manare – aliquo videlicet interposito exemplari, ut etiam ex opusculorum ordine in utroque codice conicere licet – hae lectiones singulares et mendae demonstrant:

- 2,394 τανῦν δὲ] ὅσα δὲ νῦν D.
 2,495 βροτοὺς] αὐτοὺς D.
 2,522 τριττῶς] περιττῶς D.
 2,633 καθαρωτάτῳ] καθαροῷ τούτῳ D.
 4,63 κρύπτονται] συγκρύπτ. D.
 7,280 ἐαυτὸν om. D.
 2,204 τήν³] καὶ C.
 2,696 sq. διατετμημένον] τετμ. C.
 2,929 χρυσίον] χρυσίον καὶ γὰρ C.
 4,137 ἐξεχομένην] ἐξερχ. C.
 4,183 δηλονότι om. C.

7,278 sq. εὐστοχοβολία] -χολογία C,
 et nonnullae aliae lectiones, quas in apparatu sis quaere.

Interdum D, minus saepe C, iustam lectionem ferunt, videlicet ex correctione cuiusdam scribae, qui Marte suo errores archetypi manifestos – ad vocalium rationem et similia plerumque pertinentes – recte emendavit. ex. gr.:

- 2,211 ἐπταπλασίονα D: -σίωνα AC (deest B).
 2,258 ἀπαρέγκλιτον D: ἀπερ. AC (deest B).
 2,477 ἀθολώτου D: ἀθολότου BAC.
 2,737 χριστῷ D(C^m): χρηστῷ BAC.
 4,100 φάλαγξ D: φάλαξ BAC.
 4,174 τε D: τὰ BC, om. A.
 9,46 νυττόμενος D: νηττ. BAC.
 3,283 ὑποκλεισθείσης C: ὑποκληθ. BA ὑποκλιθ. D.
 6,87 φέρων C: φέρον BAD.
 9,52 τήν C: τὸν BAD.

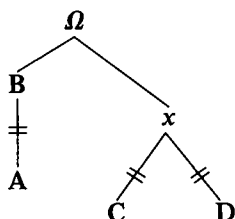
Haud raro tamen hae emendationes necessariae non videntur esse. ex. gr.:

2,19 εὐπραγεία] -γία **CD**.

2,710 ὀρμημένος] ὠρ. **D**.

2,878 ἐκτίλλατε] ἐκτίλατε **D**.

Denique, quae de cognatione codicum supra exposui, hoc reddet stemma:

DE RATIONE HVIVS EDITIONIS

In hac editione paranda codicem inter ceteros antiquissimum atque optimum **B**, quatenus potui, secutus sum. ubi hic deest, concordia codicis **A** cum **CD** (vel cum alterutro) archetypi lectionem suppeditat; ubi vero **A** cum **x** discordat, codicis **A** mendositate perpensa, codices **CD** sequi plerumque malui.

In apparatu critico conficiendo codicum lectiones haud rigide selegi, atqui etiam vitia non numquam notavi, quibus natura codicum clare illustraretur. quod vero ad orthographiam et accentum attinet, leges nunc valentes secutus sum, sed, praeter enclitica, codicum lectiones in apparatu semper annotavi. his locis tamen ab hac ratione discedere mihi visum est: 2,788 μοιριγενές (pro

-ρη-); 6,25 Ἀβδείροις (pro -δή-); 6,121 παπαί (pro -παῖ); 8,57 Μαγνίτου (pro -γνή-); 9,76 προσρίψαι (pro -ρί-); 9,581 Ποσειδωνείου (pro -νίου). simili modo, quod ad consonantes γγ pro γκ et duplices pro singularibus vel singulares pro duplicibus pertinet, lectiones codicum in textu servare fere consuevi.

Dabam Neapoli pridie Kal. Mart. MCMXCVII.

Aloysius Tartaglia

EDITIONVM ET COMMENTATIONVM CONSPECTVS

- L. Bachmann, Theodori Ducae Lascaris Imperatoris In laudem Nicaeae urbis oratio, Rostochii 1847, 1–14 (3). – in hac editione paranda codice Parisino Suppl. gr. 37 tantum Bachmannus usus est.
- J. B. Pappadopoulos, Théodore II Lascaris empereur de Nicée. Appendice ... Oraison funèbre de Frédéric II, Parisiis 1908, 183–189 (4). – in hac editione paranda codice Parisino Suppl. gr. 472 tantum Pappadopoulos usus est.
- St. N. Dragoumis, Θεοδώρου Δούκα Λασκάρεως Ἐπιτάφιος εἰς Φρεδερίκον β' βασιλέα τῶν Ἀλαμανῶν, Βυζαντίς 2, 1911–12, 406–413 (4). – editionem a J. B. Pappadopoulos paratam Dragoumis, nullo codice inspecto, hic emendavit.
- A. Ph. Markopoulos, Θεοδώρου β' Λασκάρεως Ἀνέκδοτον ἐγκώμιον πρὸς τὸν Γεώργιον Ἀκροπολίτην, Ἐπετ. ἑταιρ. Βυζ. σπ. 36, 1968, 110–118 (5).
- L. Tartaglia¹, L'opuscolo 'De subiectorum in principem officiis' di Teodoro II Lascaris, Δίπτυχα 2, 1980–81, 196–209; in Italicum sermonem conversio, 210–220 (7).
- ², Teodoro II Duca Lascari, Encomio dell'imperatore Giovanni Duca, Neapoli 1990, 47–79; in Italicum sermonem conversio, 83–110 (2).
- ³, Una apologia inedita di Teodoro II Duca Lascari, Boll. class. ser. III, 12, 1991, 73–77; in Italicum sermonem conversio, 78–82 (6).
- ⁴, Teodoro II Duca Lascari, Satira del pedagogo, Neapoli 1992, 17–48 (9).
- ⁵, Theodori II Ducae Lascaris, In dissimulatorem quendam, Synodia, Studia humanitatis Antonio Garzya septuagenario ab amicis atque discipulis dicata, Neapoli 1997, 964–966; in Italicum sermonem conversio, 967–969 (10).
- 1 et 8 nunc hac in editione primum eduntur.

- M. A. Andreeva, À propos de l'éloge de l'empereur Jean III Batatzès par son fils Théodore II Lascaris, *Annales de l'Inst. Kondakov (Seminarium Kondakovianum)* 10 = *Mélanges A. A. Vasiliev*, Pragae 1938, 133–144.
- Ch. Astruc, La tradition manuscrite des œuvres oratoires profanes de Théodore II Lascaris, *Trav. et Mém.* 1, 1965, 393–404.
- C. Beveggi, censura Tartagliae², *Orpheus* 13, 1992, 433–440.
- L. R. Cresci, Note di lettura a due testi bizantini, *Eikasmos* 5, 1994, 319–320.
- J. Dräseke, Theodoros Laskaris, *Byz. Zeit.* 3, 1894, 498–515.
- N. Festa, Θεοδώρου τοῦ Λάσκαρι Κοσμικὴ δῆλωσις, *Giorn. Soc. Asiatica It.* 11, 1897–98, 97–114; 12, 1899, 1–52.
- , Theodori Ducae Lascaris Epistulae CCXVII, Florentiae 1898.
- C. Foss, Nicaea: A Byzantine Capital and Its Praises, Brooklinii, Mass., 1996.
- H. Hunger, Von Wissenschaft und Kunst der frühen Palaiologenzzeit. Mit einem Exkurs über die Κοσμικὴ δῆλωσις Theodoros' II. Dukas Laskaris, *Jahrb. Österr. Byz. Gesell.* 8, 1959, 123–155 = *Byzantinische Grundlagenforschung. Gesammelte Aufsätze (Variorum Reprints, CS 21)*, Londinii 1973, XX.
- Ch. Th. Krikonis, Θεοδώρου β' Λασκάρεως Περί Χριστιανικῆς Θεολογίας λόγοι (*Analecta Vlatadon*, 49), Thessalonicae 1988.
- E. Lappa-Zizicas, Un traité inédit de Théodore II Lascaris, *Actes VIe Congr. Int. Ét. Byz.*, I, Parisii 1950, 119–126.
- E. Merendino, Per la riedizione dell'ἐγκώμιον εἰς τὴν μεγαλόπολιν Νίκαιαν di Teodoro Lascaris, *Ἠιδή, ἀφιέρωμα εἰς Giuseppe Schirò* = *Δίπτυχα* 4, 1986–87, 379–383.
- J.-P. Migne, *Patrologiae Cursus Completus, Series Graeca*, Parisii 1857–1912 (140).
- J. B. Pappadopoulos, Théodore II Lascaris empereur de Nicée, Parisii 1908.
- , La Satire du Précepteur œuvre inédite de Théodore II Lascaris, empereur de Nicée, *Deuxième Congr. Int. Ét. Byz.* ... *Compte rendu par D. Anastasievič et Ph. Granič*, Singiduni 1929, 27.
- I. D. Polemis, censura Tartagliae¹, *Δίπτυχα* 6, 1994–95, 209–210.

- G. Richter, Theodoros Dukas Laskaris: Der Natürliche Zusammenhang. Ein Zeugnis vom Stand der Byzantinischen Philosophie in der Mitte des 13. Jahrhunderts, Amstelodami 1989.
- L. Tartaglia, Nicea negli encomi di Teodoro II Lascari e di Teodoro Metochita, Vichiana 17, 1988, 174–190.
- , Per l'edizione del corpus delle opere retoriche di Teodoro II Duca Lascari: bilancio e prospettive, Byzantina Mediolanensia, Atti V Congr. Naz. St. biz., Messanae 1996, 397–403.
- A. Tuilier, Recherches sur les origines de la Renaissance byzantine au XIIIe siècle, Bull. de l'Association Guillaume Budé, quatrième série, 3, 1955, 71–76.

SIGLA ATQVE BREVIATA

B	Parisinus Suppl. gr. 472, saec. XIII ^{post med}
A	Parisinus gr. 3048, a. 1486
C	Parisinus Suppl. gr. 37, saec. XVI ^{ex}
D	Scorialensis 243 (Y I. 4), saec. XVI ^{med}

codd. consentiunt **B A C D**

x consentiunt **C D**

l(iber)^{ac} l(iber) ante correctionem

l^{pc} l post correctionem

l^c l ex correctione

l^{sl} l supra lineam

l^m l in margine

l^r l in rasura

l^{prob} l ut videtur

* spatium vacuum unius litterae capax

⟨α⟩ α addatur

[α] α deleatur

add. addidit, -derunt

delend. delendum, -da

evan. evanidum, -da

fort. fortasse

inserend. inserendum

iter. iteravit

om. omisit, -serunt

rel. reliquit

s. v. sub voce

sc. scilicet

scr. scripsit

scribend. scribendum

subaud. subaudiendum

transp. transposuit, -suerunt

Litterae in margine positae, quae in apparatu notantur monstrant: **H** historica, prosopographica, annotationes varias; **F** fontes et locos similes; **L** codicum lectiones; **M** marginalia; **P** locos opusculorum Theodori parallelos.

CPG E. L. von Leutsch et F. G. Schneidewin, Corpus Paroemiographorum Graecorum.

PG J.-P. Migne, Patrologiae Cursus Completus, Series Graeca.

Karathanasis D. K. Karathanasis, Sprichwörter und sprichwörtliche Redensarten des Altertums in den rhetorischen Schriften des Michael Psellos, des Eustathios und des Michael Choniates sowie in anderen rhetorischen Quellen des XII. Jahrhunderts, Diss., Monaci 1936.

Strömberg R. Strömberg, Greek Proverbs. A Collection of Proverbs and Proverbial Phrases which are not Listed by the Ancient and Byzantine Paroemiographers, Göttingi 1954.

Bachm(ann), Drag(oumis)

Apice simplici in textu interclusa ad locum ab auctore ad litteram laudatum, quem in apparatu sis quaere, plane spectant.

Italicis litteris scriptorum loci a Theodoro commutatione quadam verborum subiecti memorantur, quos item in apparatu quaere.

Verbo 'c(on)f(er, -eratur)' praemisso auctores in apparatu notantur, quorum sententiam tantum Theodorus imitatus est.

EPISTVLA AD GEORGIVM ACROPOLITAM

Epistulam ad Georgium Acropolitam Theodorus mittit, cum per totum annum ambo disiuncti fuerint: primo quidem, ut in amicum carissimum amorem et benivolentiam confirmet, mathematicorum sermone atque subtilitate utitur, dein ad quaesita Georgii, ad illam Pauli vocem “μη ὦν ἄνομος θεοῦ, ἀλλ’ ἔννομος Χριστοῦ” (*ep. Cor.* 1, 9, 21) et ad fugam mundi pertinentia, respondet; denique in extrema epistula amicitiam in Georgium iterum renovat atque affirmat.

Cum epistularum liber Theodori – ab ipso, ut videtur, Georgio Acropolita circa a. 1252 vulgatus¹ – hanc non comprehendat epistulam, aut putandum est Nostrum ad amicum post tempora illa scripsisse, aut epistulam, propter res quae in ea dicuntur, inter scripta rhetorica curatori ponere placuisse censendum.

1 Cf. K. Krumbacher, *Geschichte der byz. Litteratur von Justinian bis zum Ende des ostr. Reiches* (527–1453), 287; A. Heisenberg, *Georgii Acropolitae opera*, II, VIII.

Κυροῦ Θεοδώρου Δούκα τοῦ Λάσκαρι
τοῦ υἱοῦ τοῦ ὑψηλοτάτου βασιλέως κυροῦ Ἰωάννου τοῦ
Δούκα ἐπιστολὴ πρὸς τὸν μέγαν λογοθέτην κύριν Γεώρ-
γιον τὸν Ἀκροπολίτην καὶ εἰς ἄκρον φιλόσοφον

1. Ἐνιαῖόν ἐστι 'τὸ κυρίως', ἄνθρωπε, 'ἀγαθόν', πάντα δὲ 5
τὰ μερικὰ ἀγαθὰ τοῦ καλοῦ ἐφίενται· διὰ τοῦτο τοίνυν
ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐφίεται τοῦ καλοῦ. σὺ γοῦν, φίλε,
καλοκἀγαθίας ὑπάρχων μεστὸς οὐδὲν ῥᾶστον ἔχεις ἐν
τῇ ψυχῇ, εἰ καὶ ὡς ἄνθρωπος οὐ πάντα τὰ τοῦ ἐνὸς ἐξη-
κριβώσω διὰ τὸ ἀσθενὲς τῆς μίξεως. ἀλλ' ἄγε τίς ἄν- 10
θρωπος ἀφρονέστατος ἐς τόσον καὶ ἀμαθής, ὥστε
φύσιν βροτεῖαν ὑπὲρ τοὺς οἰκείους ὄρους ἀναγκάσαι
ἀνάγεσθαι; καὶ γε καὶ θεὸς ἀπανταχόθεν τὸ κατὰ δύ-
ναμιν ἀπαιτεῖ, ὁ σοφὸς προγνώστης, ὁ τοῦ πλάσματος
ὡς πλάστης προβλέπων καὶ προγινώσκων τὸ ἀσθενὲς 15
τῆς τε δυνάμεως καὶ προαιρέσεως. τοίνυν οὖν καὶ σύ, ὁ
ἐμοὶ οἶα θεὸς καὶ θεῶ ὁμοιούμενος ὡς φιλόσοφος, περὶ
τὸ ἔνδον τῆς ψυχῆς σου θησαυροφυλάκιον θησαυρίσας
τὴν ἀρετὴν ὅση δύναμις, ἔχεις πλοῦτον πολὺν καὶ διὰ

F 5 Ioh. Dam. c. Manich. 15,1-5 = IV 360 Kott. || 10 τῆς μί-
ξεως: cf. Greg. Naz. or. 38,11 = 124,5 Mor.-Gall. carm.
I 2,10,115; II 1,34,85 = PG XXXVII 688 a; 1313 a Greg. Nyss.
or. catech. 6,3 = 34,25 Mérid. || 15-16 τὸ ἀσθενὲς τῆς τε δυν.
κ. πρ.: cf. ev. Matth. 26,41 ev. Marc. 14,38

L Tota epistula deest in C; inscriptio et textum usque ad 245
desunt in B

1 κυροῦ om. D | τοῦ om. D || 3-25 ἐπιστολὴ ~ ἔσχε τὸ πρότερον
om. D, qui totum f. 249 vacuum rel.

M 2 ἐλείπετο ἐκ τοῦ ἀντιβόλ(ου) ἢ ἀρχ(ῆ) τοῦδε τοῦ λόγ(ου) D

- 20 τοῦτο λογογραφίαις ἐπιτέρπη τάχα δι' ἡμᾶς λαμβάνων
τὴν ἀφορμήν, καὶ οὕτως ἀπογεννᾶς ὡς πηγὴ τὰ ρεύ-
ματα τῆς σοφίας σου. ἐχομένως γὰρ εἶπη τις ὅτι τοῦτο
πράττεις τε καὶ ποιεῖς· πᾶν καὶ γὰρ ἀθροιζόμενον πλη-
θύνεται ἀληθῶς, καὶ πᾶν πληθυνόμενον λαμβάνει τόπον
25 ὃν οὐκ ἔσχε τὸ πρότερον, καὶ πᾶν τὸ λαμβάνον τόπον
ὃν οὐκ ἔσχε τὸ πρότερον τοῖς ἔξωθεν οὐπερ ἦν προχω-
ρεῖ. τοίνυν οὖν ἐκ τῆς πρώτης πηγῆς σὺ λαμβάνων τῆς
σοφίας τὰ ἀμαρύγματα καὶ θελγόμενος τῇ τοῦ νοὸς εὐ-
φυίᾳ καὶ ἀγγινοίᾳ, ὥσπερ τις θιασώτης τρισοκλεῆς
30 θέληητρα φέρεις τὰς σὰς προχύσεις τῶν γραφῶν πρὸς
ἡμᾶς τοὺς πάντη ἀσόφους καὶ ἀμαθεῖς, μόνον δὲ κατὰ
τοῦτο σοφούς, ὥς σε φίλον ἔχειν αἰρετισαμένους. τὰ
γὰρ φίλων ἀληθῶς τῶν φίλων εἰσίν, ὅτι οὐδὲν ἐκ τούτων
ἔχειν εἶπη τις τὴν διαφορὰν· οὐδὲν γὰρ φίλου ἐστὶν ὃ
35 τοῦ φίλου οὐκ ἦν, εἶπερ ἄμφω τὸ 'ἄλλος αὐτὸς' ἐκπλη-
ροῦσι. πάντα ἄρα τὰ ἐμὰ κατὰ τὸν τῆς φιλίας λόγον σὰ
ἐστίν· οὐδὲν δὲ ἀλλότριον ἐν ἐμοὶ συνοικήσειε πώποτε,
ὥσπερ οὐδὲν τὸ μὴ μετέχον φιλίας ἔστιν ἡμέτερον. διὰ
τοῦτο οὐδὲν ὃ οὐκ ἔστι φιλίας ἔστιν ἡμῶν· πάντα γὰρ

F 32–33 cf. Zenob. IV 79 = CPG I 106,5 Diog. V 76 = CPG
I 266,1 Greg. Cyr. II 54 = CPG II 76,14 Apost. IX 88 =
CPG II 481,16 κοινὰ τὰ τῶν φίλων || 35 Arist. eth. Nicom.
IX 1166 a 31–32 Plutarch. am. mult. 2,93 e = I 187,25 sq.
Poh. – Gärt. Porph. vit. Pyth. 33 = 51,18 des Pl. Synes. ep.
100 = 169,1–2 Garz. et vid. Strömberg p. 76

L 27 τοίνυν om. D spatio vacuo novem litterarum relicto | σὺ
om. D || 28–29 νοὸς εὐφυίᾳ om. D spatio vacuo decem et trium
litterarum relicto || 29 θιασώτης om. D spatio vacuo quattuorde-
cim litterarum relicto | τρισοκλεῆς A || 32 ὥς σε φίλον| σοφούς
φίλους D || 33 γὰρ om. D || 36 τῆς om. A || 37 εἰσίν A

M 33 περὶ φιλίας D

τὰ μὴ φιλίας ἔχοντα εἰλικρινότητα ἐν τοῖς φίλοις καὶ 40
καθαρότητα ψευδός εἰσιν· οὐδὲν δὲ ψεῦδος ἐν τοῖς φί-
λοις εὐρήσει τις, διότι οἱ φίλοι φῶς ἀληθινὸν καθεστή-
κασιν.

2. Τίς δ' εἰκονίσειεν ἕτερος φίλον ὡς σύ, ὁ ὑπιβάμων
καὶ οὐράνιος κατὰ νοῦν ἄνθρωπος; οὐδεὶς οἶμαι ἕτερος, 45
διότι οὐκ εὐχερεῖς αἱ τῆς φιλίας διατριβαὶ καθεστήκα-
σιν. οὐ πᾶς γὰρ ὁ βουλόμενος εὐρήσει αὐτάς, ἢ οἶον σὺ
ταύτας ἐδίδαξας. δοκεῖ μοι δὲ ὅτι οὐκ ἄλλος ἐστὶν ἕτε-
ρος, ἢ ἐγὼ ὁ σοὶ ποθεινότατος. καὶ γὰρ αἱ τῇ ψυχικῇ
ἀμφοτέρω μοί μίξει τῇ πρὸς τὴν ὕλην ἀνερευνῶντές τε καὶ 50
οἶον εἰπεῖν μεταλλεύοντες, ἴσον πλοῦτον ἐξ ἀμφοτέρων
φρενῶν τῇ μιᾷ ἡμῶν συνήξαμεν ὁμοψυχία, οὐ πᾶσι μὲν
άλωτον τὸν πλοῦτον ὑπάρχοντα, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς αὐτὸν
ἐν τῇ προσηκούσῃ σπουδῇ διώκουσι κρατούμενον· καὶ
γὰρ οὗτος ὁ πλοῦτος οὐκ ἔστι πάντων, ὅτι οὐ πάντες 55
τὴν αὐτοῦ συναγωγὴν ἥσκησαν. ἀλλ' οἶμαι ὅσοι δὲ τῆς
πικρᾶς αὐτοῦ ῥίζης κατ' Ἰσοκράτην ἐγεύσαντο, καὶ πι-
κραίνόμενοι χαίρουσι καὶ χαίροντες ἀθυμοῦσι κατὰ και-
ρὸν, ἀμφοτέρωθεν ὡς εἰπεῖν παθαινόμενοι. πᾶς ἄνθρω-
πος τοίνυν σοφὸς διὰ τοῦτο ἐν ἀθυμίᾳ, ὅτι καὶ πᾶς γνῶ- 60
σιν ἔχων τῶν ὄντων ἐστὶν ἐν γῇ λογικός. ἄρα γε οὐν τίς
κατὰ τοῦτό ἐστιν ἐν γῇ λογικός, ὃς ἐν λόγῳ πλουτεῖ καὶ
διὰ τοῦτο καὶ πλούσιος; τίς δὲ φιλοσοφία τε καὶ φιλία

H 51 πλοῦτον: sc. τὴν παιδείαν

F 56–58 cf. Ioh. Stob. anthol. II 31,29 = II 207,6–7 W. – H.
(Demosthenis)

L 44 δ' εἰκονίσειεν] διακονήσει D || 56 οἶμοι A || 63 καὶ¹ om. D

M 52 ση(μείωσαι) D

καὶ τρόπῳ ἡμῶν ὑπάρχει κατὰ κόσμον ὀλβιώτερός τε
 65 καὶ εὐτυχέστερος, ἐπεὶ καὶ ἀληθείας ὁμογνωμοσύνη
 πλουτοῦμεν οἱ ἀμφοτέρω· τὸ ὁμότροπον; τίς δὲ ἄφρων
 καὶ ἀναιδής ὃς ἐμοὶ καὶ σοὶ ἐννοήσει τὴν ἐν τῷ τρόπῳ
 διάζευξιν, καὶ οὐκ ἂν ἐξ οὐρανοῦ παρὰ σκηπτοῦ τε-
 φρωθῇ; ἀπαγέτω τοίνυν πᾶς πανοῦργος τοῦ τοιούτου
 70 σκοποῦ, ἐρρέτω δὲ καὶ γένος ὑπούλων, ἐν Ἰδίου δὲ τῷ
 πυλῶνι διατριβέτω ὡς σύνοικον ἔχον τὴν ὑπουλότητα.

3. Τοιγαροῦν, ἄνερ, σὺ τὰ ἐνιαῖα φρονῶν ὡς σοφός,
 οὐδὲν φρονήσεις ἐκ τῶν πανοῦργων· οὐ πᾶν καὶ γὰρ
 ἐστὶ πανοῦργον ὡς εἰπεῖν ἀγαθόν. οἶμαι δὴ πάντως ὡς
 75 οὐδὲ τὴν σὴν ἐπιστήμην διέλαθε τὸ “οὐ πᾶν πανοῦργόν
 ἐστὶν ἀγαθόν”. πότερον καὶ ἀλιεὺς μηχανᾶται καὶ ἰ-
 χθύας αἵρει καὶ ζωόφυτα ἀγρεύει – ἀπέστω καὶ γὰρ λέ-
 γειν ταῦτα καὶ ὄστρεια· τὸ γὰρ ὄνομά ποτε Ῥωμαῖοι
 μυσσαττόμενοι τὸ βασιλικὸν αὐτοῖς τοῖς πράγμασιν ἐτυ-
 80 ραννοῦντο, τὴν δικαιοσύνην κλησὶν μὴ θέλοντες τὴν βα-
 σιλικήν· διὰ τοῦτο κἀγὼ ἀπορρίπτω τὴν τῶν ὀστρείων
 κλησιν, ὥσπερ τι δέρμα ἔχων ἐνδοθεν *καρκίνου* βαρυ-
 τέραν ἐπίνοιαν, ἵνα τῇ τῶν πολλῶν τυραννούμενος ἐπι-
 νοία, τῇ ἀπλότητι ἐν ἀληθείᾳ βασιλεύσω αὐτῶν· ζωό-
 85 φυτα δὲ ταῦτα καλέσομαι, εἰ μὴ καὶ ἐν τούτῳ ἀμαρ-
 τήσω ὡς ἀγνοῶν – ταῦτα γοῦν τὰ ζωόφυτα καὶ ἰχθύας
 ὁ ἀλιεὺς ἀγρεύων ἐν πανουργίᾳ, οὐκ ἂν εἴη πρὸς τὸ χεῖ-
 ρον τὸ πανοῦργον αὐτοῦ, ἐπεὶ καὶ ἱερεῖς τοῦτο σέβον-
 ται, καὶ ἄρχοντες ἔλκουσι, καὶ βασιλεῖς ἐνδεχομένως ἐν

H 77–81 Constantinopolim a Latinis captam 1204.IV.13 signifi-
 cat

F 75–76 vid. ad 102–105 || 81–82 Opp. hal. II 174 sqq.

L 70 ὑπουλον D || 71 ἔχον scripsi: ἔχων AD || 77 καὶ² om. D ||
 79 μυσσαττόμενοι A || 87 εἴη] ἔτι D